

GAP NEDENİYLE ŞANLIURFA'DA OLUŞAN GÖRÜNTÜ KİRLİLİĞİ

M.İhsan ŞENOCAK

Öğretim Görevlisi

Harran Üniv.Müh.Fak. İnşaat Böl.

Şanlıurfa, Türkiye

A.Dilek (SINANMIŞ) ATASOY

Araştırma Görevlisi

Harran Üniv. Müh.Fak. Çevre Böl.

Şanlıurfa, Türkiye

ÖZET

Güneydoğu Anadolu Projesi, Şanlıurfa'da üretim artışı ve dolayısıyla refah seviyesinin yükselmesine neden olacaktır. Bu beklenti, bölgeye alışılmışın ötesinde bir göç akışını doğurmaktadır.

Bu süreçte tarihi eserler ve sit alanları tahrip edilmekte, tarım arazileri izinsiz yapıların istilasına uğramakta, imar planı sınırları içerisinde ise "imkânsızlıklardan kaynaklandığı" ileri sürülerek tavizkâr ve affedici bir tavırla imar hukukuna aykırı yapılan yapılara göz yumulmaktadır. Bu şekilde bir yapılaşma altyapı sorunlarını gündeme getirmekte, su ihtiyacının artması, bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkması gibi problemlere ek olarak, yeşil alanların, park ve bahçelerin ortadan kalkması ve kent görüntüsünün tamamen rahatsız edici bir duruma dönüşmesine sebep olmaktadır.

Tabii ortamdan insanları mahrum etmek sağlık kurallarını ve psikolojinin esaslarını hiçe saymak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla konut alanlarının doğal ortamı bozmayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Bol yeşil alanlı ve binaların, ağaçların arasında kaybolduğu şehirlerde yaşamak herkesin hayalidir. Bunu sağlamak için yapılan çalışmalar hiçbir şekilde boşa gitmeyecektir.

Anahtar Kelimeler: Görüntü Kirliliği, Şehirleşme

GİRİŞ

Yapımıyla ulusça övündüğümüz Güneydoğu Anadolu Projesi, Şanlıurfa'da üretim artışı ve dolayısıyla refah seviyesinin yükselmesine neden olacaktır. Bu beklenti, bölgeye alışılmışın ötesinde bir göç akışını doğurmaktadır. Artan nüfus sebebiyle ve

yeterli miktarda konut bulunamadığı için yasal ve teknik prosedürler bir tarafa bırakılarak gelişigüzel binalar hızla inşa edilmektedir.

Bu süreçte tarihi eserler ve sit alanları tahrip edilmekte, tarım arazileri izinsiz yapıların istilasına uğramakta, imar planı sınırları içerisinde ise "imkânsızlıklardan kaynaklandığı" ileri sürülerek tavizkâr ve affedici bir tavırla imar hukukuna aykırı yapılan yapılara göz yumulmaktadır. İlde çevresel anlamda bir görüntü kirliliği de önem kazanmaktadır. Bu sorunun başlıca sebepleri aşağıda açıklanmaktadır.

Geleneksel Sivil Mimarinin Tahrip Edilmesi

"Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planına göre kısaca yapı, 'insana dost ve çevreye uyumlu, insanın içinde yaşamaktan keyif aldığı, insanı mutlu kılacak tarzda olmalıdır.' şeklinde ifade edilmektedir." (1)

Şanlıurfa'nın geleneksel sivil mimarisi de bu raporda sözü edilen özellikleri taşımaktadır. Yörenin örf ve dini inanışlarına uygun tasarlandığı için insana dost, az katlı ve geniş avlulu (bahçeli) olması nedeniyle çevreye uyumlu, kalabalık ortamdan içindekileri uzaklaştırdığı için yaşayanların keyif aldığı, bütün bunlardan dolayı insanları mutlu edecek tarzda olan yapılardır.

Bununla birlikte, "Şanlıurfa şehri tarihi özelliğe sahip camileri, türbeleri, hanları, konakları ile güzel bir mimari doku oluşturmaktadır. Şehir su mimarisinin en güzel yansımalarını oluşturan hamamlar, çeşmeler, su kemeri ve köprülere sahiptir." (2) Şanlıurfa'nın tarihi görüntüsü, geleneksel sivil mimarinin tahrip edilmesi ile birlikte uyumsuz, çarpık bir yapılaşmaya dönüşmektedir. "Bu tahribatın nedenleri arasında yeterli miktarda konut üretilmemesi başta olmak üzere, birtakım insanların ve kuruluşların ekonomik menfaatleri, siyasi baskılar ve yerel yönetimlerin teknik yetersizlikleri gibi konular yer almaktadır." (2)

Az Katlı Evlerin Yıkılarak Yerine Çok Katlı Evlerin Yapılmasına Ruhsat Verilmesi

Şanlıurfa'da asırlardan beri yaygın olarak kullanılan az katlı konutların yerini, kısa sürede çok katlı apartmanlar almaktadır. Böylece bazı mahallelerde nüfus 5-10 kat artmaktadır. Ancak eski nüfus için hesaplanarak planlanmış olan teknik ve sosyal altyapı kapsamındaki hastaneler, okullar, kültür merkezleri, spor alanları, otoparklar, kanalizasyon ve temiz su şebekeleri, elektrik ve telefon hatları, çocuk oyun bahçeleri, parklar ve yeşil alanların kapasitesini aynı hızda ve oranda arttırmak mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla, insanlar içinde yaşamaktan mutlu olmadıkları, ihtiyaçlarına cevap vermeyen ortamlarda yaşamak zorunda kalmakta, çevresinde doğal olmayan görüntüleri izlemeye mecbur bırakılmaktadır. Bu şekilde bir yapılaşma altyapı sorunlarını gündeme getirmekte, su ihtiyacının artması, bulaşıcı hastalıkların ortaya çıkması gibi problemlere ek olarak, yeşil alanların, park ve bahçelerin ortadan kalkması ve kent görüntüsünün tamamen rahatsız edici bir duruma dönüşmesine sebep olmaktadır.

İmar Planı Olmayan Alanlarda Gecekondulaşma

"Gelişmekte olan ülkelerde konutların önemli bir bölümü yasa dışı yollardan inşa edilmektedir. Bu tür konutların genellikle tapusu yoktur, inşaat ruhsatı yoktur, inşaat sırasında arazi kullanım planlarına ve ilgili mevzuata uyulmaz. Kayıt dışı oluşu nedeniyle sayısal veriler sınırlıdır. Sonuçta tarihi eserler yıkılarak kültürel, milli ve mahalli değerler ortadan kalkacak, mevcut yapılara ilaveler yapılarak nüfus yoğunluğu arttırılmaya çalışılacak, teknik ve sosyal altyapı yetersiz bırakılacaktır. Şehir halkının fiziki ve ruhi ihtiyaçlarını tatmin etmekten uzak, elektriği ve suyu yetersiz, ulaşım problemleri olan, insan sağlığı açısından riskli mntıklar ortaya çıkacaktır. " (3) Bunun yanında fertleri bunaltan ve stres kaynağı sayılabilecek göz zevkini bozan uyumsuzluklar ve düzensizlikler oluşacaktır.

Şehrin Çevresini Saran Verimli Tarım Arazilerinin Tarım Dışı Amaçlarla Kullanılması Sonucu Oluşan Ağaç Katliamı

Kent bünyesinde yaşanan mekanların nitelikleri, emniyet, estetik, konforun yanısıra doğal ve ekolojik çevreyle birlikte bir bütün olarak ele alınmalıdır.

İnsanlar, tabiattaki bütün canlılar gibi doğal ortamlarda hayatlarını sürdürebilecek tarzda yaratılmışlardır. Bir kedi, kertenkele veya bir kuşun kapalı bir vitrinde yaşaması olanaksız olacağı gibi insanların da geometrik yapılardan oluşan doğal olmayan binalarda yaşamaları çok kolay olmaz. Bu nedenle çağdaş şehircilikte insanları doğal ortamlarda yaşatabilmek için büyük özen gösterilmektedir. Buna bağlı olarak kişinin yaşadığı ortamdan memnun olması sadece iç mekanla sınırlı kalmamalı, konut dışı mekan, bölge, semt, ekolojik çevre gibi olgularla birlikte değerlendirilmelidir.

Son yıllarda şehrin çevresini saran verimli tarım arazilerinin tarım dışı amaçlarla kullanılması sebebiyle geniş yeşil alanlar tahrip edilmiştir. İnsanlar, şehrin çevresinde bulunması durumunda havayı temizleyerek fertlerin nefes almasını sağlayan, görüntü güzelliği oluşturan ve kendilerinin psikolojik açıdan rahatlayacağı alanlardan mahrum bırakılmıştır. Bugün Bahçelievler olarak bilinen semt yıllar önce "zeytinlik", Bamyasuyu mahallesi civarı ve işanlarının işgal ettiği alanlar "narlık", lpekyolunun yan tarafı "fıstıklık" olarak isimlendirilen bahçelerden oluşmakta idi. İnşaat kooperatiflerinin yoğun olarak faaliyet gösterdiği Karaköprü, Şanlıurfa Belediyesi'nin toplu konut alanı yapmaya uğraştığı Germüş ve Gençlik ve Spor Müdürlüğü'nün Stadyum yapmaya uğraştığı alan olan Paşabağı mevkileri şehrin meyve ve sebze ihtiyaçlarını karşılayan önemli ağaçlık bölgelerdi. Ayrıca şehrin yaklaşık 15 km çapındaki çevresi istisnasız olarak tamamen üzüm bağları ile kuşatılmış idi. Bu bağların içerisinde serpiştirilmiş vaziyette incir, fıstık, dut, dağdağan (çitlenbik), alıç, badem ağaçları bol miktarda bulunmakta idi. Bu çok kıymetli bağlar ve bahçeler maalesef acımasızca yok edilmiştir.

SONUÇ

İnsanlar zaman zaman ağaç altında oturabilmeyi, su kenarında yemek yemeyi, çocuklar ise toprakta oynamayı tercih etmektedirler. Tabii ortamdan insanları mahrum etmek sağlık kurallarını ve psikolojinin esaslarını hiçe saymak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla konut alanlarının doğal ortamı bozmayacak şekilde düzenlenmesi

gerekmektedir. Bol yeşil alanlı ve binaların, ağaçların arasında kaybolduğu şehirlerde yaşamak herkesin hayalidir. Bunu sağlamak için yapılan çalışmalar hiçbir şekilde boşa gitmeyecektir.

KAYNAKLAR

1. Coşgun, N., "Konut Yapılarında Kullanım Kaynaklı Çevresel ve Cephesel Kirlilik Oluşumları", 2000 GAP-Çevre Kongresi, Şanlıurfa, Türkiye, 16-18 Ekim 2000, S: 1233-1239.
2. Şenocak, M.I., "GAP'ın Meydana Getireceği Değişimler Sebebiyle Şanlıurfa'da Tarihi Çevrenin Tahribatı", 2000 GAP-Çevre Kongresi, Şanlıurfa, Türkiye, 16-18 Ekim 2000, S: 1081-1085.
3. Şenocak, M.I., "Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Beklenen Köyden Kente Göçün Şehircilik Açısından Önemi". Türk Devletleri Arasında 3. İlimi İşbirliği Konferansı, Ufa, Başkurdistan Rusya Federasyonu, 09-14 Eylül 1996, S: 177-179.

ABSTRACT

South and East Anatolian Project will cause an increase in production and a rise in the luxury limit in Şanlıurfa. This expectation will arise irregular migration to the region.

Historical places and works are destroyed, agricultural areas are surrounded by unauthorized buildings and it's admitted in a concessionly and excusely manner in this period claiming the reason as the "impossibilities" in development plan limits. Similar constructions will cause some infrastructure problems, necessity of drinking-water, cases of infectious diseases, destruction of gardens, parks and green areas and the damage to the city panorama.

To deprive human of natural environment means disregarding of the health regulations and of the phsicological principles. So, residence regions are required to be arranged harmoniously to the environment. It's the dream of everybody to leave the cities which have buildings between trees and the green environment. So, the effort to provide it will not be wasted.